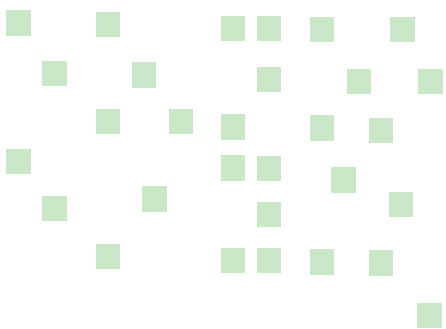

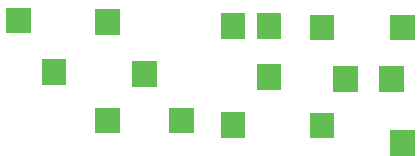
UKRAINA

NARODY I GRUPY ETNICZNE

**Sytuacja Rosjan i osób
rosyjskojęzycznych w Ukrainie**

**DPU-WIKP-424/370/2026
18.06.2026**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat Rosjan i osób rosyjskojęzycznych na Ukrainie.

INFORMACJE PODSTAWOWE

LICZEBNOŚĆ I MIEJSCE ZAMIESZKANIA

Według danych oficjalnych pochodzących z ostatniego i jedyne go spisu ludności Ukrainy z 2001 r., etniczni Rosjanie (i osoby rosyjskojęzyczne, wg organizacji Minority Rights^[1]) liczyli 8 mln 334 tys. 100 osób i stanowili 17,3% społeczeństwa ukraińskiego. Stanowili największą mniejszość narodową w Ukrainie.^{[2][3]} Rosjanie, których uwzględnia spis ludności Ukrainy z 2001 r., dominowali w rejonach miejskich na południu i wschodzie Ukrainy oraz na Krymie.^[4] Tam też mieszkali na ogół w zwartych skupiskach, zazwyczaj w miastach i rejonach miejskich.^{[5][6]}

¹ Minorityrights.org, Russians and Russian-speakers in Ukraine, 09.2018, <https://minorityrights.org/communities/russians-and-russian-speakers-2/>

² The World Factbook Archive, Ukraine-Europe, People and Society, 04.06.2025 <https://worldfactbookarchive.org/archive/2025/UA>

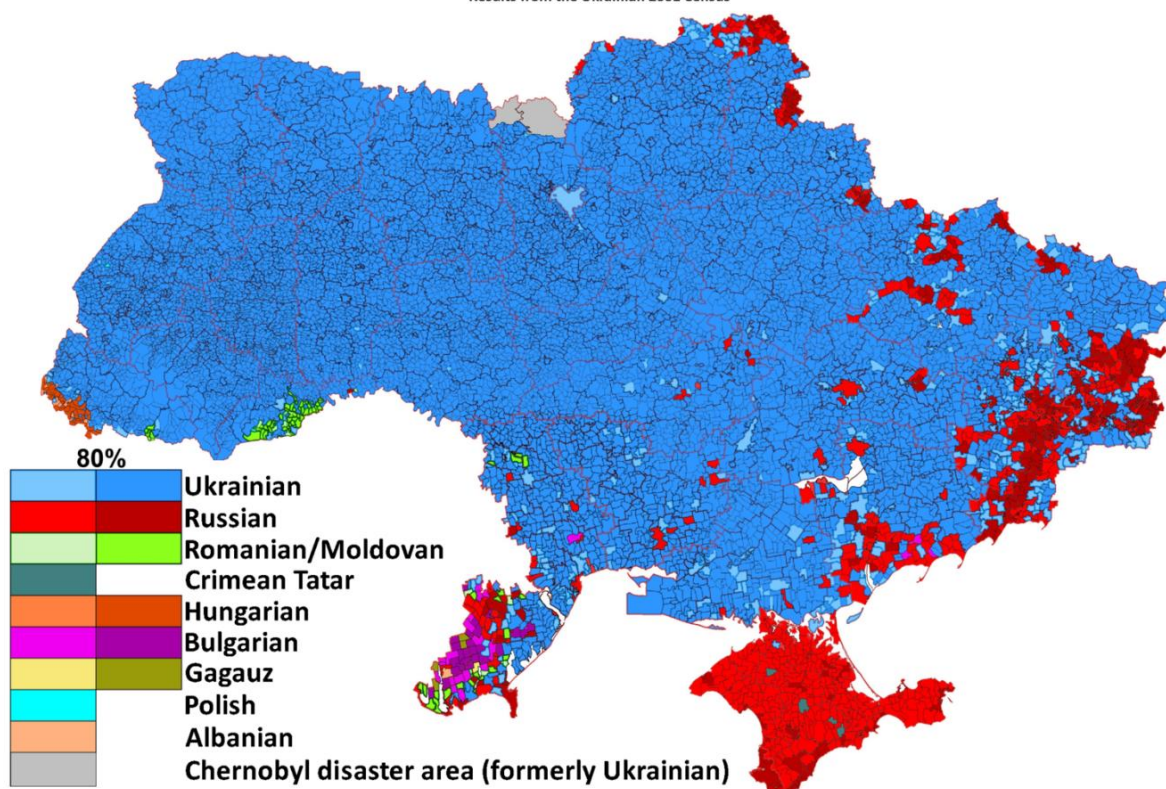
³ DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>

⁴ Minorityrights.org, Russians and Russian-speakers in Ukraine, 09.2018, <https://minorityrights.org/communities/russians-and-russian-speakers-2/>

⁵ The World Factbook Archive, Ukraine-Europe, People and Society, 04.06.2025 <https://worldfactbookarchive.org/archive/2025/UA>

⁶ DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>

The majority language by city, town, and village councils
Results from the Ukrainian 2001 Census

Mapa. Rozmieszczenie ludności rosyjskojęzycznej w Ukrainie według spisu powszechnego z 2001 r.^[7]

Dane te pochodzą jednak sprzed 25 lat i nie uwzględniają przemian, do jakich doszło od tego czasu w świadomości etnicznej mieszkańców Ukrainy, z których część (w momencie spisu) uważała się za Rosjan czy za osoby związane z kulturą rosyjską, a obecnie – pod wpływem wydarzeń związanych z agresją Rosji - część z nich przestała uważać się za Rosjan i opowiedziała się po stronie tożsamości ukraińskiej i państwa ukraińskiego odrębnego od Rosji.^[8]

Możliwość ustalenia szacunkowej liczby Rosjan w dzisiejszej Ukrainie komplikuje też fakt, że wielu Rosjan wyjechało, razem z innymi grupami uchodźców z Ukrainy, a ci którzy pozostali, posiadają często podwójne obywatelstwo tj. ukraińskie i rosyjskie.^[9]

Dodatkowo, głównie z powodu wojny z Rosją i masowej emigracji obywateli Ukrainy, cała ludność Ukrainy zmniejszyła się o ok. 10 mln^[10]. Według danych szacunkowych, jakie podał zastępca dyrektora Instytutu Demografii i Problemów Jakości Życia

⁷ Wikimedia Commons, File:UkraineNativeLanguagesCensus2001detailed-en.png, 09.03.2014, Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported license,

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:UkraineNativeLanguagesCensus2001detailed-en.png>

⁸ 400miast.pl, Ile ludności rosyjskiej mieszka na Ukrainie? 21.08.2023, <https://www.400miast.pl/ile-ludnosci-rosyjskiej-mieszka-na-ukrainie/>

⁹ Radiosvoboda.org, «Заручники червоних книжок». Які проблеми мають люди, що живуть в Україні з російськими паспортами, 23.05.2024, <https://www.radiosvoboda.org/a/ne-mozhut-otrymaty-ukrayinske-hromadyanstvo/32959075.html>

¹⁰ UN News Ukraine: Population drops by 10 million since Russia invaded in 2014, UNFPA reports, 22.10.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1155976>

z Narodowej Akademii Nauk Ukrainy O. Hładuna, w końcu grudnia 2024 r., liczba mieszkańców Ukrainy wynosiła ponad 34 mln osób, (wliczając w to ludność przebywającą na terenach okupowanych). Bez terytoriów okupowanych liczba ta wynosiła 28-29 mln.^[11]

Ukraińskie Instytuty badawcze, w tym najbardziej znane Centrum Oleksandra Razumkova, które od wielu lat prowadzą badania opinii społecznej wśród obywateli Ukrainy dot. ich samoświadomości narodowej, informują, że grupa obywateli Ukrainy określająca się jako etniczni Rosjanie i identyfikująca się z Rosją, jest wciąż obecna na terenie Ukrainy, (głównie na terenach okupowanych przez Rosję, choć niewielkie ich grupy znajdują się także na terenach pozostających pod jurysdykcją rządu Ukrainy). Niemniej jednak ich liczba maleje, szczególnie po 24.02.2022 r. Badania przeprowadzone przez Centrum Razunkowa w 2021 r. pokazywały, że 87% osób badanych uważało się za Ukraińców, a 9% za Rosjan. Z kolei wyniki badań przeprowadzone w czerwcu 2024 r. wskazują, że już 95% osób badanych uważało się za etnicznych Ukraińców, a 2% za etnicznych Rosjan, przy tym 1,5% nie określiło swojej tożsamości narodowej.^{[12] [13]}

JĘZYK I ALFABET

Etniczni Rosjanie w Ukrainie posługują się zwykle językiem rosyjskim. Język rosyjski zapisywany jest pismem zwanym grażdanką - graficzną odmianą cyrylicy, jaka została opracowana w XVIII w., i zmodyfikowana na początku XX w.^{[14][15]} Język rosyjski do początków lat 1990-tych był też głównym językiem komunikacji międzyetnicznej i był często używany również przez osoby nie będące etnicznymi Rosjanami.^[16]

Ponadto wielu mieszkańców Ukrainy często też posługuje się tzw. „surżykiem” tj. mieszaniną j. ukraińskiego i j. rosyjskiego zarówno pod względem gramatyki, jak i słownictwa (istnieje też wiele lokalnych odmian wspomnianego „surżyka”). Przed pełnoskalowym atakiem Rosji na Ukrainę (24.02.2022 r.) „surżykiem” posługiwało się od 11% do 18% obywateli Ukrainy, tj. Rosjan, Ukraińców i osób należących do innych narodowości, (głównie na wschodzie i w centrum Ukrainy).^{[17][18][19]}

¹¹ Studium Europy Wschodniej Uniwersytet Warszawski, Zn.ua: Ukraina liczy obecnie około 34 milionów mieszkańców, 28.12.2024, <https://studium.uw.edu.pl/zn-ua-ukraina-liczy-obecnie-okolo-34-milionow-mieszkancow/>

¹² Rbc.ua, Соціологи показали, як зменшилася частка громадян України, що вважають себе росіянами, 24.07.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/sotsiologi-pokazali-ka-zmenshilasya-chastka-1721822079.html>

¹³ Razumkov Centre, Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024р.), 24.07.2024, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>

¹⁴ Britannica, Russian language. Origin, History, Dialects, & Facts, 18.04.2023, <https://www.britannica.com/topic/Russian-language>

¹⁵ Gov.pl., Zasady latynizacji alfabetu rosyjskiego, <https://www.gov.pl/attachment/0ae4481c-782a-4536-a357-7b6cb45a8083>

¹⁶ Frego C. The Russian-Speaking Minority in Ukraine and the Russian Invasion, [w]: De Europa vol 7 nr 2, 2024, 24.12.2024, <https://ojs.unito.it/index.php/deeuropa/issue/view/859>

¹⁷ Szkoła ucząca się Artykuły do zajęć o tematyce ukraińskiej: „Jeden kraj, wiele języków. O wielojęzyczności i wieloetniczności”, <https://sus.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2022/12/Artykuly-do-zajec-o-tematyce-ukrainskiej.docx.pdf>

¹⁸ UkrInform, Суржик і чистота, або Чому це „відвратительно”, 21.02.2022, 14:04, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3408444-surzik-i-cistota-abo-comu-ce-vidvratitelno.html>

¹⁹ Ukrainian interest (Український інтерес), Не хочу заміж за того, хто спілкується суржиком. Про мову, красу та доречність, 17.01.2023, <https://uain.press/articles/1152559-1152559>

Z powodów ww. agresji Rosji na Ukrainę i budowy, a także konieczności obrony państwa ukraińskiego, liczba osób identyfikujących się z j. rosyjskim i posługujących się tylko j. rosyjskim spada od kilku dobrych lat. Sprzyja temu też częste utożsamianie języka rosyjskiego nie tylko z kulturą rosyjską, ale również z tożsamością rosyjską, głównie przez rosyjskich ideologów separatystycznych i twórców Noworosji, której wdrażanie stało się jednym z głównych celów prezydenta FR W. Putina.^[20] Jednocześnie następuje też „przepływ” ludności rosyjskojęzycznej w kierunku osób „dwujęzycznych” oraz wzrasta liczba osób, które stale i w domu posługują się tylko językiem ukraińskim.^[21] Według ekspertów, po 24.02.2022 r. Ukraińcy „masowo” zaczęli przechodzić na język ukraiński.^[22]

Według ukraińskich źródeł, w kwietniu 2022 r. 46% mieszkańców Ukrainy używało rosyjskiego w życiu codziennym, a w sierpniu 2025 r. jedynie 30% Ukraińców używa rosyjskiego prywatnie. Wbrew deklaracjom Federacji Rosyjskiej, wojna zamiast ocalić język rosyjski wśród ludności Ukrainy, przyczyniła się do jego stopniowego wypierania z codziennego użytku.^[23]

Jednak zmiana ta nie wszędzie zachodzi z taką samą intensywnością. W rejonach Ukrainy, gdzie napłynęła szczególnie duża fala uchodźców ze wschodu, tendencje są odwrotne – np. w Kijowie więcej osób mówi obecnie w życiu codziennym po rosyjsku (17%) niż przed wybuchem wojny (10%). Wiele osób jest dwujęzyczna lub mówi surżykiem. Nauczyciele w Kijowie opowiadają, że zdarzają się dzieci, które nie rozumieją wcale ukraińskiego i uparcie mówią po rosyjsku. Zauważają także zależność, że dziewczęta chętniej mówią po ukraińsku, a chłopcy wolą rosyjski.^[24]

RELIGIA

Większość etnicznych Rosjan (i tzw. osób rosyjskojęzycznych) zamieszkujących na terytorium Ukrainy wyznaje chrześcijaństwo prawosławne, spośród których przeważająca część, jeszcze do wybuchu wojny z Rosją należała do Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego, podlegającego patriarsze Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego w Moskwie – Cyrylowi I. Nieduża ich grupa należy do tzw. staroobrzędowców, którzy wyłamali się z Kościoła Prawosławnego kilka wieków temu i nie uznają jego zwierzchnictwa.^[25] W styczniu 2019 r. przynależność do Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego deklarowało ok. 10-25% mieszkańców Ukrainy, przy czym brak jest

²⁰ Plohyk S., Wrota Europy. Zrozumieć Ukrainę, 2022, str. 445

²¹ Sociological Group “Rating” (Rating Group; Соціологічна група „Рейтинг”, Група „Рейтинг”), Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни (27 квітня 2022), 03.05.2022, https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatyy_obschenacionalnyy_opros_ideologicheskije_markery_voyny_27_aprelya_2022.html

²² Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), В Україні російськомовні люди масово перейшли на українську мову – міжнародне дослідження, 21.01.2024, 20:15, <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-viyna-rosiya/32785688.html>

²³ Euromaidan Press, From 53% to 68%: Ukrainian becomes dominant language as war reshapes identity, 25.08.2025, <https://euromaidanpress.com/2025/08/25/putins-plot-to-save-russian-speakers-destroys-russian-language/>

²⁴ Deutsche Welle, Why Ukrainian school students still speak Russian in Kyiv, 29.11.2025, <https://www.dw.com/en/ukraine-russian-language-education-pop-culture-kyiv/a-74931328>

²⁵ IPES NAS of Ukraine, Забезпечення реалізації прав етноконфесійних меншин як актуальне завдання державної політики України у сфері релігії, https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/lutsenko_zabezpechennia.pdf

informacji ilu wyznawców prawosławia, w tym należących do UKP PM deklarowało pochodzenie rosyjskie i/lub „rosyjskojęzyczność”.^{[26][27][28]}

W 2019 r. Prawosławny Kościół Ukraiński ogłosił autokefalię i od tego czasu trwa przechodzenie poszczególnych parafii UKP PM pod zwierzchnictwo UKP PK.^[29] Temu procesowi sprzyja również postawa UKP PM. Chociaż w pierwszych dniach po inwazji metropolita Onufry (głowa UKP PM) potępił działania Rosji w Ukrainie, a w maju 2022 r. synod tej cerkwi wykreślił ze swojego statusu zależność od RKP (MP), to jednak nie zerwał on swoich związków z Rosją i dalej pozostaje de facto częścią RKP (MP). W 2022 r. ujawniono informację, że część najwyższych hierarchów, łącznie z metropolitą Onufrym ma rosyjskie obywatelstwo.^{[30][31]}

20 sierpnia 2024 r. Rada Najwyższa Ukrainy przegłosowała wprowadzenie poprawek do ustaw regulujących aktywność wspólnot religijnych, dotyczą zakazu działalności w Ukrainie Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego i wszystkich struktur religijnych powiązanych z Moskwą. Zakaz ten nie dotyczy żadnego konkretnego kościoła w Ukrainie. Ogranicza natomiast działalność tych organizacji religijnych, które nadal kontynuują współpracę z państwem agresorem czyli Rosją i nie zaprzestają jej nawet jeśli otrzymają taką prośbę czy nakaz ze strony władz ukraińskich.^[32]

INNE CECHY WYRÓŻNIAJĄCE GRUPĘ

Etniczni Rosjanie mieszkający w Ukrainie byli początkowo wyodrębniani jako oddzielna grupa etniczna. Jednak ze względu na bliskość językową, kulturową i podobieństwo do Ukraińców często trudno było wyznaczyć jasną granicę etniczną między nimi. Poza językiem i czasem większymi związkami z kulturą rosyjską (zarówno dnia codziennego, jak i tzw. wysoką) i samą Rosją, nie można było wskazać innych czynników wyróżniających etnicznych Rosjan i osoby rosyjskojęzyczne w społeczeństwie ukraińskim.^[33] Jednak jak pokazała historia najnowsza obie te grupy zostały postawione wobec tego wyboru tj. pytania z którą narodowością się identyfikują. I jest to bardzo gwałtowny, nierzadko dramatyczny proces. Obecnie granice te zostały raczej wyznaczone i oparte przede wszystkim na języku rosyjskim

²⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Ukraina: decydujący cios w Patriarchat Moskiewski?, 19.04.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-04-19/ukraina-decydujacy-cios-w-patriarchat-moskiewski>

²⁷ IES, Spór o status Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Moskiewskiego w Ukrainie (cz. 3), <https://ies.lublin.pl/komentarze/spor-o-status-ukrainskiej-cerkwi-prawoslawnej-patriarchatu-moskiewskiego-w-ukrainie-cz-3/>

²⁸ Razumkov Centre, Держава і Церква в Україні-2019: підсумки року і перспективи розвитку відносин, https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf

²⁹ Onet.pl, Metropolita Kijowa oskarża prawosławie związane z Moskwą o brak woli dialogu, 2.07.2023, <https://www.onet.pl/informacje/kai/metropolita-kijowa-oskarza-prawoslawie-zwiazane-z-moskwa-o-brak-woli-dialogu/85k9qd2,30bc1058>

³⁰ PISM, Wpływ agresji rosyjskiej na sytuację religijną na Ukrainie, 04.08.2023, <https://www.pism.pl/publikacje/wpływ-agresji-rosyjskiej-na-sytuację-religijną-na-ukrainie>

³¹ IES, Spór o status Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Moskiewskiego w Ukrainie (cz. 3), 10.05.2023, <https://ies.lublin.pl/komentarze/spor-o-status-ukrainskiej-cerkwi-prawoslawnej-patriarchatu-moskiewskiego-w-ukrainie-cz-3/>

³² Kyivpost.com, What Ukraine's New Law on Religious Organizations Means, 21.08.2024, <https://www.kyivpost.com/post/37740>

³³ Sociological Group "Rating" (Rating Group; Соціологічна група „Рейтинг”, Група „Рейтинг”), Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни (27 квітня 2022), 03.05.2022, https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatty_obschenacionalnyy_opros_ideologicheskie_markery_voyny_27_a_preliya_2022.html

i utożsamianiu się z Rosją i jej polityką podboju Ukrainy lub j. ukraińskim i wspieraniu państwa ukraińskiego walczącego z Rosją o swoją niepodległość i przetrwanie.^[34]

POCHODZENIE I POWIĄZANIA Z LUDNOŚCIĄ Z INNYCH PAŃSTW

Współcześni Rosjanie, jak i Ukraińcy i Białorusini wiążą swoje pochodzenie oraz tożsamość narodową z pierwszym państwem Słowian wschodnich, jakim była Ruś Kijowska^[35], która powstała w IX w. na terenach głównie współczesnej Ukrainy, ale także Białorusi i płn. części (europejskiej) Rosji.^[36] Od XIV/XV w. Moskwa, tj. Wielkie Księstwo Moskiewskie zaczęła pretendować do roli ośrodka jednoczącego cały ten obszar i po przejściu władzy nad Kijowem w drugiej połowie XVII w.^[37] przez długi czas, aż do lat 1990-tych imperialna Rosja, a potem ZSRR kontrolowały tereny Ukrainy. I to Rosjanie stanowili w nich najważniejszą (najbardziej wpływową) nację. Dominowali w administracji, edukacji i przemyśle (głównie w centralnej i wschodniej Ukrainie).^[38] W czasie ZSRR prowadzone były również akcje osiedleńcze ludności z innych części ZSRR szczególnie do wschodniej Ukrainy, do Donbasu, gdzie potrzebni byli pracownicy w przemyśle. Wielu współczesnych ukraińskich Rosjan jest właśnie potomkami tych osadników.^[39]

Ponadto etniczni Rosjanie w regionie posiadają swoje państwo: Federację Rosyjską, w której stanowią większość (i jest to jedno z największych powierzchniowo państw na świecie). Władze FR roszczą pretensje terytorialne co do innych państw w regionie, które kiedyś stanowiły część ZSRR. Jest to też jedna z przyczyn obecnej ekspansji FR i wojny z Ukrainą.^[40] Ponadto etniczni Rosjanie stanowią 7,5% mieszkańców sąsiedniej Republiki Białorusi^{[41][42]}, jak również prawie 6% mieszkańców Mołdawii.^[43] Ponadto w regionie liczne diaspory Rosjan mieszkają również w państwach nadbałtyckich, takich jak: Estonia, Łotwa czy Litwa, gdzie również od dłuższego czasu widoczne są wśród nich tendencje separatystyczne czy dążenie części z nich do zjednoczenia z Rosją.^[44]

³⁴ Plohy S., Wrota Europy. Zrozumieć Ukrainę, 2022

³⁵ Muzeum Historii Polski, Historia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, Rozmowa z prof. Andrzejem Nowakiem, historykiem UJ i PAN, członkiem Rady Muzeum Historii Polski (fragmenty), 18.02.2022, <https://muzhp.pl/wiedza-online/historia-konfliktu-rosyjsko-ukraińskiego>

³⁶ Worldhistory.org, 11th century CE Kievan Rus Territories, 19.12.2017, <https://www.worldhistory.org/image/7773/11th-century-ce-kievan-rus-territories/>

³⁷ Muzeum Historii Polski, Historia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, Rozmowa z prof. Andrzejem Nowakiem, historykiem UJ i PAN, członkiem Rady Muzeum Historii Polski (fragmenty), 18.02.2022, <https://muzhp.pl/wiedza-online/historia-konfliktu-rosyjsko-ukraińskiego>

³⁸ Minorityrights.org, Russians and Russian-speakers in Ukraine, 09.2018, <https://minorityrights.org/communities/russians-and-russian-speakers-2/>

³⁹ Skalski M., Źródła separatyzmu w ukraińskim Donbasie, w: Przegląd Geopolityczny 22, 2017, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2017/11/XXII-08-Skalski-Donbas.pdf>

⁴⁰ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Putin: Ukraińcy to Rosjanie, Ukraina to „anty-Rosja”, 13.07.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-07-13/putin-ukraincy-to-rosjanie-ukraina-to-anty-rosja>

⁴¹ Belstat, Results of the 2019 Population Census of the Republic of Belarus (Volume 2), 19.11.2021, <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/48a/twytyvkdto5c4e7tzsjdc60ak8p7vyn6.pdf>

⁴² Izbornik.ru., Первый и второй государственные: почему в Беларуси по-русски говорят чаще, чем по-белорусски, 21.11.2022, https://www.izbornik.ru/special_project/pochemu_v_belorussii_po-russki_govorjat_chashhe?ysclid=li1hs9e7m758425159

⁴³ Kosienkowski M, Polityka etniczna Mołdawii, brak daty publikacji, <https://repozytorium.kul.pl/bitstreams/45edb876-4ac5-42fe-8ab4-55962e8c3bc4/download>

⁴⁴ Szabaciuk A, Polityka Federacji Rosyjskiej wobec mniejszości rosyjskojęzycznej na Łotwie, [w]: Studia Europejskie 4/2015, https://journalse.com/pliki/pw/4-2015_szabaciuk.pdf

DAŻENIA NIEPODLEGŁOŚCIOWE I SEPARATYSTYCZNE

Obszary zamieszkane w większości przez rosyjskojęzyczną ludność, w tym w szczególności Półwysep Krym oraz Donbas, były częścią Ukraińskiej Republiki Radzieckiej i automatycznie weszły w skład niepodległego, ukraińskiego państwa po rozpadzie ZSRR w 1991 r. O ile w samej Ukrainie nie istniały silne dążenia separatystyczne żadnego z rosyjskojęzycznych regionów, o tyle rosyjscy nacjonaści zgłaszali prawa do tego obszaru już od czasu rozpadu Związku Sowieckiego. Jednocześnie Krym utrzymywał bliskie powiązania z Rosją z uwagi na branżę turystyczną i szczególnie wysoki odsetek osób rosyjskojęzycznych.^[45]

W lutym 2014 roku uzbrojeni obywatele Rosji w nieoznakowanych mundurach (tzw. „zielone ludzki”) zajęli budynki miejscowej administracji na Półwyspie Krymskim. Moskwa długo zaprzeczała, że jej żołnierze uczestniczyli w inkorporacji Krymu, a gdy to w końcu przyznała, określiła ich mianem „uprzejmych ludzi”, którzy pospieszili z pomocą tamtejszym mieszkańcom. Półwysep Krymski, leżący na południe od obwodu chersońskiego, został ostatecznie zaanektowany przez Rosję w marcu 2014 roku w wyniku interwencji zbrojnej i „referendum”, które władze Ukrainy i Zachód uznały za pogwałcenie prawa międzynarodowego. Stało się to po zwycięstwie prozachodniej „rewolucji godności” w Kijowie, która doprowadziła do obalenia prorosyjskiego prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza.^[46]

Po zajęciu Krymu, Rosjanie zainicjowali ruchy separatystyczne w części obwodów donieckiego i ługańskiego na wschodzie Ukrainy, gdzie wiosną 2014 roku ogłoszono powstanie dwóch samozwańczych republik ludowych: donieckiej i ługańskiej. Następnie, we wrześniu 2022 r., Władimir Putin jednostronnie, również niezgodnie z prawem, ogłosił aneksję czterech obwodów na wschodzie i południu Ukrainy - donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego i chersońskiego.^[47]

STATUS PRAWNY GRUPY: PRAWO I PRAKTYKA

PODSTAWOWE AKTY PRAWNE REGULUJĄCE STATUS GRUPY

Konstytucja Ukrainy z 1996 r. zakazuje dyskryminacji z powodu odmiennej rasy, płci i tożsamości kulturowo-płciowej, niepełnosprawności, języka, statusu społecznego oraz na tle pochodzenia etnicznego i społecznego.^[48]

⁴⁵ PAP, (Polska Agencja Prasowa), Jak wyglądały losy Krymu? Historia, aneksja i prawo do półwyspu, 25.04.2026, <https://www.pap.pl/aktualnosci/jak-wygladaly-losy-krymu-historia-aneksja-i-prawo-do-polwyspu>

⁴⁶ PAP, Polska Agencja Prasowa, Jak wyglądały losy Krymu? Historia, aneksja i prawo do półwyspu, 25.04.2026, <https://www.pap.pl/aktualnosci/jak-wygladaly-losy-krymu-historia-aneksja-i-prawo-do-polwyspu>

⁴⁷ PAP, Polska Agencja Prasowa, Jak wyglądały losy Krymu? Historia, aneksja i prawo do półwyspu, 25.04.2026, <https://www.pap.pl/aktualnosci/jak-wygladaly-losy-krymu-historia-aneksja-i-prawo-do-polwyspu>

⁴⁸ Biblioteka Sejmowa, Konstytucja Ukrainy, 1996, https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2023/03/Konstytucja_Ukrainy_2023.pdf

Ukraina przystąpiła również w 1998 r. do Ramowej Konwencji Ochrony Mniejszości Narodowych i ratyfikowała w 2006 r. Europejską Kartę Języków Regionalnych i Mniejszości Narodowych.^[49]

Ponadto Ukraina przyjęła ustawy dotyczące mniejszości narodowych, z których najważniejsza była ustawa o mniejszościach narodowych z 1992 r., ustawa o oświacie z 2017 r., ustawa o języku państwowym z 2019 r., ustawa o szkolnictwie ogólnokształcącym z 2020 r. Część z ich zapisów wzbudziła kontrowersje i krytykę Unii Europejskiej, szczególnie odnośnie stopniowej likwidacji szkół mniejszości narodowych i wprowadzania klas mniejszości narodowych w zwykłych szkołach oraz umożliwienia edukacji na poziomie średniej w językach narodowych tylko dla tych mniejszości, których język jest jednym z języków UE.^[50]

W lipcu 2021 r. władze Ukrainy przyjęły ustawę „O rdzennych narodach Ukrainy” (ostatnie zmiany: grudzień 2022), która wprowadziła w prawie ukraińskim rozróżnienie na „rdzennych mieszkańców” („rdzenne narody”) i „mniejszości (wspólnoty) narodowe” zamieszkujące na terytorium Ukrainy. Za „rdzenne narody” Ukrainy uważa się autochtoniczne społeczności etniczne, która uformowały się na terytorium Ukrainy. Do „rdzennych mieszkańców” (narodów) Ukrainy oprócz etnicznych Ukraińców zalicza się: Tatarów Krymskich, Karaimów, Gaugazów i Krymczaków (lud turecki), wywodzących się z Półwyspu Krymskiego.^[51]

Co do zasady „rdzenne narody” Ukrainy korzystają z tych samych praw co „mniejszości narodowe”. Przy czym „rdzenne narody” Ukrainy dodatkowo mają prawo do tworzenia organów przedstawicielskich wewnątrz Ukrainy oraz do tworzenia organów przedstawicielskich reprezentujących je na arenie międzynarodowej, itp.^[52]

Wg władz Ukrainy, Rosjanie z definicji nie są „rdzennymi mieszkańcami” Ukrainy, ponieważ posiadają opartą na „etnosie rosyjskim” państwowość poza Ukrainą (konkretnie: Federacja Rosyjska).^{[53][54]}

17 lipca 2021 r. Trybunał Konstytucyjny Ukrainy wydał orzeczenie, w którym stwierdził, że w Ukrainie nie mogą zostać ustalone odrębne prawa dla „rosyjskojęzycznych obywateli”, gdyż nie ma takiej kategorii prawnej jak „rosyjskojęzyczni obywatele” czy „rosyjskojęzyczne społeczeństwo” Ukrainy. Istnieją tylko obywatele Ukrainy, którzy w mniejszym lub w większym stopniu władają językiem rosyjskim. Trybunał Konstytucyjny Ukrainy przypomniał jednocześnie, że do odzyskania niepodległości przez Ukrainę (1991 r.) praktycznie całe społeczeństwo Ukrainy posługiwało się językiem rosyjskim. Trybunał zauważył też, że „rosyjskojęzyczni obywatele”, którzy nie stanowią jednolitej jednostki społecznej, są

⁴⁹ Frego C. The Russian-Speaking Minority in Ukraine and the Russian Invasion, [w]: De Europa vol 7 nr 2, 2024, 24.12.2024, <https://ojs.unito.it/index.php/deeuropa/issue/view/859>

⁵⁰ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Zmiany bez zmian. Ukraina nowelizuje ustawę o mniejszościach narodowych, 2.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-02/zmiany-bez-zmian-ukraina-nowelizuje-ustawe-o-mniejszosciach>

⁵¹ Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Закон України „Про корінні народи України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text>

⁵² Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Закон України „Про корінні народи України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text>

⁵³ Detector Media, Закон „Про корінні народи”: про що він, чому спалахнув скандал і чи справді образили росіян, 16.07.2021, 09:28, <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/27786/2021-07-16-zakon-pro-korinni-narody-pro-shcho-vin-chomu-spalakhnuv-skandal-i-chy-spravdi-obrazyly-rosiyan/>

⁵⁴ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Putin: Ukraińcy to Rosjanie, Ukraina to „anty-Rosja”, 13.07.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-07-13/putin-ukraincy-to-rosjanie-ukraina-to-anty-rosja>

konstruktem politycznym, wykorzystywanym przez Federację Rosyjską w „wojnie hybrydowej” prowadzonej przez FR przeciwko Ukrainie.^{[55][56]}

W ramach spełniania warunków wymaganych do rozpoczęcia przez Ukrainę negocjacji w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej, władze Ukrainy 13 grudnia 2022 r. przyjęły nową ustawę „o mniejszościach (wspólnotach) narodowych Ukrainy”. Ustawa określa definicję mniejszości (społeczności) narodowych, jako stałą grupę obywateli Ukrainy, którzy nie są etnicznymi Ukraińcami, zamieszkują na terenie Ukrainy w jej granicach uznanych przez społeczność międzynarodową i są zjednoczeni czy posiadają wspólne cechy etniczne, kulturowe, historyczne, językowe i/lub religijne,; są świadomi swoją przynależności, co wyrażają pragnieniem zachowania i rozwijania swojej tożsamości językowej, kulturowej i religijnej.^[57]

Zgodnie ze wspomnianą ustawą, osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do samoidentyfikacji, wolności zrzeszania się i pokojowych zgromadzeń, wolności opinii, przekonań, myśli, słowa, sumienia i religii oraz wolności uczestniczenia w życiu politycznym, gospodarczym i społecznym. W ustawodawstwie zapisane jest również prawo do używania języka narodowego i zachowania tożsamości kulturowej danej społeczności.^[58]

Po rekomendacjach Komisji Weneckiej odnośnie ww. ustawy o mniejszościach narodowych Ukrainy, parlament ukraiński dwukrotnie przyjmował zmiany do niej, najpierw we wrześniu 2023 r.^[59], a następnie w grudniu 2023 r. Dodatkowo w grudniu tego samego roku władze ukraińskie przyjęły nowelizacje ustaw o oświacie, mediach, samorządzie lokalnym, szkolnictwie wyższym i powszechnym szkolnictwie średnim oraz o języku państwowym.^[60]

Dzięki tym poprawkom zdefiniowane zostały używane w oficjalnych dokumentach pojęcia obszarów „tradycyjnie zamieszkanymi przez mniejszości narodowe” oraz tych, w których „osoby należące do mniejszości (wspólnot) narodowych stanowią znaczną część populacji”. W pierwszym przypadku określono, że są to miejscowości, w których dana mniejszość zamieszkuje nieprzerwanie od 100 lat i stanowi co najmniej 15% ludności, a w drugim – takie, w których odsetek przedstawicieli mniejszości wynosi co najmniej 10%.^[61]

⁵⁵ GallInfo, Хто такі російськомовні громадяни і чи можуть у них бути окремі права, 18.06.2022, 11:46, <https://galinfo.com.ua/articles/hto-taki-rosiyskomovni-gromadyani-i-chy-mozhut-u-nyh-buty-okremi-prava-386609.html>

⁵⁶ Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), „Немає поняття «російськомовні». Всі ми – громадяни України” – мовний омбудсмен, 22.11.2023, 12:06, <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-zachist-movy-kremin-upovnovazheniy/32695112.html>

⁵⁷ Zakon.rada.gov.ua, ЗАКОН УКРАЇНИ Про національні меншини (спільноти) України, 13.12.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>

⁵⁸ Medianarodowe.com, Ukraina: Przyjęto ustawę o mniejszościach narodowych, 14.12.2022, <https://medianarodowe.com/2022/12/14/ukraina-przyjeto-ustawe-o-mniejszosciach-narodowych/>

⁵⁹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Zmiany bez zmian. Ukraina nowelizuje ustawę o mniejszościach narodowych, 2.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-02/zmiany-bez-zmian-ukraina-nowelizuje-ustawe-o-mniejszosciach>

⁶⁰ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych, 13.12.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>

⁶¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych, 13.12.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>

Ponadto zaakceptowane zostały postanowienia obecnej ukraińskiej ustawy o mniejszościach narodowych, które nie definiują okresu, na jaki Rosjanie zostali wyłączeni z możliwości korzystania z niektórych praw przysługujących mniejszościom narodowym, szczególnie dot. języka, co uzasadnione zostało koniecznością obrony przed prorosyjskimi ruchami separatystycznymi.^[62]

Według władz ukraińskich, a dokładnie wicepremier ds. Integracji Europejskiej i Euro-Atlantyckiej Olhi Stefaniszyniej (wypowiedź z końca 2023 r.): „Na Ukrainie nie ma ani jednej legalnie zarejestrowanej społeczności, która identyfikowałaby się jako mniejszość rosyjska. Są Ukraińcy, z których część mówi po rosyjsku”.^[63]

OBYWATELSTWO

Co do zasady, osoby rosyjskojęzyczne posiadają ukraińskie obywatelstwo, jeśli mieszkały cały czas na terytorium Ukrainy (miały również związki rodzinne z Ukrainą), w tym także osoby wewnątrznie przesiedlone. Etniczni Rosjanie i osoby mówiące po rosyjsku posiadają ukraińskie obywatelstwo i nie są go pozbawiane.^[64]

Ponadto w aktualnych ukraińskich dokumentach tożsamości nie jest umieszczany zapis o narodowości danego obywatela. Został wycofany w 1996 r.^[65]

Ukraina (wg. stanu na dzień 10.12.2025 roku) nie jest stroną umów dwustronnych o uznawaniu podwójnego obywatelstwa z żadnym państwem. Jednak władze Ukrainy nie sprzeciwiają się posiadaniu przez obywateli Ukrainy innego, dodatkowego obywatelstwa. Obywatel Ukrainy posiadający obywatelstwo innego kraju nadal jest obywatelem Ukrainy, dotyczy to również cudzoziemców, którzy uzyskali obywatelstwo Ukrainy. Dodatkowo, przyjęcie obywatelstwa Federacji Rosyjskiej przez obywatela Ukrainy (zarówno będące efektem nacisku ze strony władz okupacyjnych, jak i dobrowolne) nie jest penalizowane w prawie ukraińskim,^[66] jednocześnie władze Ukrainy nie uznają paszportów wydawanych przez władze Federacji Rosyjskiej mieszkańcom terenów okupowanych. Innymi słowy – posiadanie paszportu rosyjskiego nie jest karane, ale nie jest uznawane w świetle ukraińskiego prawa.^[67]

Na terenach okupowanych trwa przymusowa naturalizacja obywateli Ukrainy, którzy są de facto zmuszeni do przyjęcia obywatelstwa rosyjskiego. Według danych brytyjskiego wywiadu z kwietnia 2025 r., paszportyzacją objęto ok. 3,5 mln. Jednocześnie Rosjanie nie wymagają zrzeczenia się obywatelstwa Ukrainy i mieszkańcy tych terenów mogą posiadać swoje dokumenty sprzed inwazji^[68]

⁶² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych, 13.12.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>

⁶³ Pravda.com, There is no Russian minority in Ukraine, so its "rights" don't come up in EU negotiations – senior Ukrainian official, 9.11.2023, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/11/9/7427969/>

⁶⁴ Bertelsmann Stiftung, BTI 2026 Country Report - Ukraine, 2026, https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2026_UKR.pdf

⁶⁵ Korrespondent.net, Ї: У паспорти українців може повернутися графа про національність, 21.12.2012, <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1442010-u-pasporti-ukrayinciv-mozhe-povernutisya-grafa-pro-nacionalnist>

⁶⁶ Konsulat Ukrainy w RP. Notatka ze spotkania dn. 10.12.2025 r.

⁶⁷ Konsulat Ukrainy w RP. Notatka ze spotkania dn. 10.12.2025 r.

⁶⁸ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Materiał informacyjny OSW, 18.08.2025, materiały własne WIKP

Jednak w niektórych przypadkach mogą istnieć problemy z poświadczaniem obywatelstwa Ukrainy w przypadku mieszkańców terenów okupowanych, a na niektórych z tych terenów np. na Krymie, przymusowa paszportyzacja trwa już ponad 12 lat.^[69] Największy problem związany z niemal całkowitym brakiem dostępu do rejestrów państwowych w procedurze potwierdzania obywatelstwa, dotyczy właśnie mieszkańców Krymu. W dużej mierze dotyczy również mieszkańców obwodu donieckiego (znacząca utrata rejestrów) oraz częściowo ługańskiego (częściowa utrata rejestrów). Część danych w postaci rejestrów z części obwodu donieckiego i ługańskiego została przeniesiona na tereny pod kontrolą władz ukraińskich po rozpoczęciu wojny i te (częściowe) dane są dostępne. Osoby z Terytoriów Tymczasowo Okupowanych, które przyjęły obywatelstwo rosyjskie i nie posiadają potwierdzonego obywatelstwa Ukrainy, ale ich rodzice posiadają potwierdzone obywatelstwo Ukrainy, muszą tak czy inaczej przejść procedurę potwierdzenia obywatelstwa Ukrainy w Państwowej Służbie Migracyjnej lub poprzez postępowanie przed sądem.^[70]

PRAWA WYBORCZE

Każdy obywatel Ukrainy (niezależnie od przynależności etnicznej/narodowościowej i języka codziennej komunikacji) korzysta z tego samego prawa wyborczego: prawo oddania głosu, prawo bycia wybranym, prawo zasiadania w komisji wyborczej.^[71]

W ogólnie dostępnych źródłach nie było informacji nt. ograniczania przez władze (na terenach kontrolowanych przez rząd w Kijowie) praw wyborczych osób narodowości rosyjskiej (z obywatelstwem Ukrainy), mieszkających w Ukrainie.

PRAWO DO UŻYWANIA WŁASNEGO JĘZYKA

Językiem urzędowym na Ukrainie jest język ukraiński. Oznacza to, że musi być używany we wszystkich dziedzinach życia publicznego: w administracji, szkolnictwie, nauce, kulturze, mediach, w reklamie i w obsłudze klienta.^[72]

Używanie języka rosyjskiego nie jest natomiast prawnie zakazane ani penalizowane przez ukraińskie prawo.^[73]

Jak wynika z ogólnie dostępnych raportów, od początku lat 2000-tych rośnie w Ukrainie napięcie społeczne odnośnie możliwości używania języka rosyjskiego w przestrzeni publicznej. Według komentatorów, polityka władz ukraińskich miała na celu ujednoczenie czy standaryzację języka ukraińskiego w całym państwie i była to próba przeciwdziałania oskarżeniom o nieprawomocność państwa ze strony Rosji

⁶⁹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Materiał informacyjny OSW, 18.08.2025, materiały własne WIKP

⁷⁰ Konsulat Ukrainy w RP. Notatka ze spotkania dn. 10.12.2025 r.

⁷¹ Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Виборчий кодекс України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

⁷² Yahoo News, Many Russian speakers in Ukraine have switched language – but changing perceptions may be much harder, 12.06.2025, <https://uk.news.yahoo.com/many-russian-speakers-ukraine-switched-162738663.html>

⁷³ The Perspective, , The Russian-Speaking Minority in Ukraine: The Reason for the Ukrainian War or Its Greater Victim? 8.04.2025, <https://www.theperspective.se/2025/04/08/article/the-russian-speaking-minority-in-ukraine-the-reason-for-the-ukrainian-war-or-its-greater-victim/>

i jej sojuszników, przy jednoczesnej próbie ochrony wszystkich mieszkańców Ukrainy.^[74]

16 stycznia 2020 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła ustawę „o edukacji/szkolnictwie średnim”, która szczegółowo określa zasady przejścia wszystkich szkół na jęz. ukraiński i zakładała 3 modele nauki w języku państwowym w szkołach. Zgodnie z założeniami dot. 3 modelu czyli szkół mniejszości, których język należy do grupy języków słowiańskich (chodzi głównie o j. rosyjski), od 1 września 2020 r. powinny być przejść na nauczanie w języku ukraińskim od klasy 5, tj. ok. 80% przedmiotów powinno być nauczanych w jęz. ukraińskim. Język rosyjski był w nich nauczany jako przedmiot dodatkowy/fakultatywny.^[75] Przy czym, język i kultura rosyjska mogły być wykładane w szkołach, gdzie wszyscy rodzice wyrażą na to zgodę.^{[76][77]}

Od końca lat 2000-tych w życie weszło wiele innych restrykcji, dotyczących używania języka rosyjskiego. Po 2014 r. zaprzestano tłumaczeń oficjalnych dokumentów rządowych na języki mniejszości narodowych. Po 2018 r. ze strony internetowej Rady Najwyższej usunięta została rosyjska wersja Konstytucji Ukrainy. Władze zaprzestały też oficjalnych spotkań z przedstawicielami mniejszości narodowych.^[78] Od stycznia 2022 r. prasa wychodząca w języku rosyjskim na poziomie krajowym czy obwodowym (a także media internetowe) została zobowiązana do drukowania swoich wydań w języku państwowym, czyli ukraińskim). Ta sama decyzja dotyczy również mediów lokalnych od 16 lipca 2024.^[79]

3 grudnia 2025 r. parlament Ukrainy przyjął ustawę, który usunął język rosyjski z listy „języków chronionych” zgodnie z przepisami Europejskiej Karty Języków Regionalnych i Mniejszości Narodowych. Lista nadal zawiera 18 innych języków, w tym białoruski, bułgarski, gagauski, krymskotatarski, polski, rumuński, słowacki, urumski, romski, węgierski, czeski i hebrajski.^[80]

Ponadto rosyjskie postacie historyczne i symbole są usuwane z przestrzeni publicznej.^[81]

Język rosyjski może być jednak swobodnie używany w sferze prywatnej. Z badań przeprowadzanych w okresie 26 maj-05 czerwca 2023 roku przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii (KIIS) wynika, że 84% Ukraińców uważa, że w Ukrainie nie ma problemów z wykorzystaniem języka rosyjskiego oraz że

⁷⁴ The Perspective, The Russian-Speaking Minority in Ukraine: The Reason for the Ukrainian War or Its Greater Victim? 8.04.2025, <https://www.theperspective.se/2025/04/08/article/the-russian-speaking-minority-in-ukraine-the-reason-for-the-ukrainian-war-or-its-greater-victim/>

⁷⁵ Hromadske.ua, Как русскоязычные школы в Украине будут переходить на украинский, 11.02.2020, <https://hromadske.ua/ru/posts/letnij-yazykovej-lager-i-vneklassnoe-obuchenie-kak-russkoyazychnye-shkoly-v-ukraine-budut-perehodit-na-ukrainskij>

⁷⁶ Unian, Російська мова в Україні: освітній омбудсмен пояснив, чи можуть діти вчити у школі мову окупантів, 09.07.2022, 18:26, <https://www.unian.ua/society/rosijska-mova-v-ukrajini-osvitniy-ombudsmen-poyasniv-chi-mozhut-diti-vchiti-u-shkoli-movu-okupantiv-novini-ukrajini-11896833.html>

⁷⁷ New Ukrainian school (Нова українська школа), Де в школах України досі вчать російську мову та літературу, 22.11.2022, <https://nus.org.ua/news/de-u-shkolah-ukrayiny-dosi-vchat-rosijsku-movu-ta-literaturu/>

⁷⁸ Frego C. The Russian-Speaking Minority in Ukraine and the Russian Invasion, [w]: De Europa vol 7 nr 2, 2024, 24.12.2024, <https://ojs.unito.it/index.php/deeuropa/issue/view/859>

⁷⁹ Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Закон України Про забезпечення функціонування української мови як державної, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19?find=1&text=мовні+версії#Text>

⁸⁰ Kiyev Independent, Ukraine's parliament strips Russian from 'protected minority language' list, 03.12.2025, <https://kyivindependent.com/russia-no-longer-protected-minority-language-in-ukraine/>

⁸¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Ukraina: od dekomunizacji do derusyfikacji, 17.06.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-06-17/ukraina-od-dekomunizacji-do-derusyfikacji>

rosyjskojęzyczni obywatele nie doznają nacisków czy represji. Tylko 8% badanych uważa, że rosyjskojęzyczni obywatele zaznają systematycznych nacisków i represji.^[82]

Ponadto rosyjski jest swobodnie używany w przestrzeniach publicznych w rozmowach prywatnych. Nadal część młodzieży w szkołach, a czasem nawet nauczycieli, porozumiewa się między sobą po rosyjsku. Kiedy minęła największa mobilizacja społeczna związana z wojną i kiedy wstyd było używać rosyjskiego, od 2024 roku język rosyjski znów jest obecny na ulicach miast, zwłaszcza w Kijowie, i nie jest już źle widziane, gdy się nim ktoś posługuje. Wiele dzieci korzysta także z internetowego kontentu tworzonego po rosyjsku, co utrwala znajomość rosyjskiego.^[83]

OBECNOŚĆ W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Jeśli przedstawiciele społeczności rosyjskiej nie łamią prawa ukraińskiego mogą pełnić funkcje publiczne (w rządzie, w samorządach), mogą służyć, w policji i w wojsku ukraińskim, itp. ^{[84][85]}

PRAWA WŁASNOŚCI

Brak jest informacji na temat ograniczenia własności osób, które są rosyjskojęzyczne lub mają rosyjskie pochodzenie na terenach administrowanych przez Ukrainę.

Jednocześnie organizacje obrony praw człowieka informują, że własność jest odbierana osobom, które opuściły terytoria okupowane przez Federację Rosyjską. Władze okupacyjne wprowadziły procedurę umożliwiającą im uznanie prywatnej własności za „niczyją” i przeniesienie jej na własność gminną, jednocześnie wywierając presję na ukraińskich właścicieli, by przyjęli rosyjskie obywatelstwo, jeśli chcą potwierdzić swoje prawa własności lub zaskarżyć konfiskatę. Dla milionów wysiedlonych osób oraz dla tych, którzy nadal mieszkają na terytoriach okupowanych od 2022 r., ale odmawiają przestrzegania rosyjskich przepisów, konfiskata mienia skutecznie pozbawia ich schronienia, dochodów lub środków do życia. W połączeniu z narzuconymi przez Rosję barierami administracyjnymi i ograniczeniami w podróżowaniu środki te ograniczają możliwość bezpiecznego i godnego powrotu do domu przez uchodźców i osoby wewnętrznie przesiedlone.^[86]

⁸² KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Чи зазнають російськомовні громадяни України утисків та переслідувань через російську мову: результати телефонного опитування, проведеного 26 травня-5 червня 2023 року, 13.6.2023, <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1245&page=1&t=10>

⁸³ Deutsche Welle, Why Ukrainian school students still speak Russian in Kyiv, 29.11.2025, <https://www.dw.com/en/ukraine-russian-language-education-pop-culture-kyiv/a-74931328>

⁸⁴ Suspilne, „Паспорт і акцент – єдине, що пов’язує мене з РФ”. Історії росіян, які не можуть легалізуватися в Україні, 08.08.2022, 17:24, <https://suspilne.media/268331-pasport-i-akcent-edine-so-povazue-mene-z-rf-ak-rosiani-aki-vouut-na-boci-ukraini-ne-mozut-tut-legalizuvatisa/>

⁸⁵ Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Росіяни в ЗСУ: „паланиця”, „майдан” в РФ, „неонацисти” та Путін. Інтерв’ю, 20.12.2022, 08:42, <https://www.radiosvoboda.org/a/rdk-rosiyany-u-zsu/32183472.html>

⁸⁶ HRW (Human Rights Watch), Ukraine: Russia Illegally Seizing Property in Occupied Areas, 26.05.2026, <https://www.hrw.org/news/2026/05/26/ukraine-russia-illegally-seizing-property-in-occupied-areas>

DOSTĘP DO RYNKU PRACY

Brak informacji o ograniczeniach w dostępie do rynku pracy stosowanych wobec rosyjskich (rosyjskojęzycznych) obywateli Ukrainy.

ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

PARTIE POLITYCZNE

Przed wojną (2014) siły prorosyjskie miały w sondażach 18–20 proc. poparcia, co oznacza znaczny spadek w porównaniu z najwyższym poziomem 40 proc. w latach 2010-2013, ale wciąż wystarczającym, aby zapewnić im znaczną reprezentację w parlamencie. Pełnoskalowa inwazja (24.02.2022 r.) zmieniła wszystko, zmniejszając prorosyjski elektorat do 3–5% (sierpień 2023).^{[87][88]}

Prorosyjskie partie utraciły niemal cały elektorat i zostały zdelegalizowane (władze Ukrainy zakazały działalności kilku prorosyjskich partii politycznych^[89]). Tym niemniej osoby pochodzenia rosyjskiego (posługujące się na co dzień językiem rosyjskim), jeśli nie łamią prawa ukraińskiego mogą uczestniczyć w życiu politycznym Ukrainy.^{[90][91]}

Patrz także odpowiedź WIKP na temat Partii Regionów:

DPU-WIKP-424/301/2026 z dn. 20.05.2025 r.

ORGANIZACJE SPOŁECZNE I KULTURALNE

Z ogólnodostępnych źródeł informacji wynika, że od początku powstania niepodległego państwa ukraińskiego, działało w nim wiele rosyjskich i prorosyjskich organizacji. Po 2014 roku, a już definitywnie po 24.02.2022 r. znaczna ich część zakończyła lub wstrzymała swoją działalność, niektóre z ww. organizacji zostały zamknięte przez organy państwowe lub pod wpływem społeczności lokalnej na skutek działalności antypaństwowej i/lub zakłócającej bezpieczeństwo i porządek w kraju. Do najbardziej znanych organizacji rosyjskich (prorosyjskich) należały Społeczny Ruch Obrońców Praw Człowieka „Rosyjskojęzyczna Ukraina” (ukr. „Правозахисний громадський рух „Російськомовна Україна”) oraz Fundacja

⁸⁷ CEIP, Возвращение политики. За кого будет голосовать русскоязычный Юго-Восток Украины, 24.10.2023, <https://carnegieendowment.org/politika/90835>

⁸⁸ CEIP, As Politics Returns to Ukraine, the Fight for Russian-Speakers' Votes Begins, 1.11.2023, <https://carnegieendowment.org/politika/90890>

⁸⁹ USDOS, 2023 Country Report on Human Rights Practices: Ukraine, 23.04.2024, <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/>

⁹⁰ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Ukraina: od dekomunizacji do derusyfikacji”, 17.06.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-06-17/ukraina-od-dekomunizacji-do-derusyfikacji>

⁹¹ USDOS, 2023 Country Report on Human Rights Practices: Ukraine, 23.04.2024, <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/>

„Russki mir” (ukr. Фонд „Русский мир”) wraz z „rosyjskimi centrami” w regionach Ukrainy.^{[92][93][94][95]}

NIELEGALNE ORGANIZACJE, W TYM ZBROJNE

Za prorosyjskie, separatystyczne nielegalne uważa się struktury „polityczne” i militarne czterech ukraińskich obwodów, (w ramach których funkcjonują etniczni Rosjanie i rosyjskojęzyczne osoby): donieckiego (tzw. Donieckiej Republiki Ludowej, DRL), ługańskiego (tzw. Ługańskiej Republiki Ludowej), chersońskiego i zaporoskiego do Rosji (powstałe odpowiednio na większej lub mniejszej części ww. regionów), „przyłączone” do Rosji we wrześniu 2022 roku.^[96]

Począwszy od 2014 roku co jakiś czas ukraińskie służby dokonują zatrzymań mieszkańców Ukrainy, pojedynczych dywersantów lub grup dywersyjnych współpracujących z rosyjskimi służbami (głównie z Głównym Zarządem Sztabu Generalnego SZ FR), lub też dywersantów wysłanych bezpośrednio z terytorium FR i/lub z terenów kontrolowanych przez prorosyjskich separatystów (w tym etnicznych Rosjan i/lub osoby rosyjskojęzyczne). Brak jest informacji nt. pełnej skali tego zjawiska.^{[97][98][99]}

ORGANY PAŃSTWA WOBEC GRUPY

STOSOWANIE ŚRODKÓW PRAWNYCH, ADMINISTRACYJNYCH, POLICYJNYCH LUB SĄDOWYCH. DYSKRYMINUJĄCE KARANIE

Brak jest informacji o jakichkolwiek karach, stosowanych wobec osób pochodzenia rosyjskiego lub posługujących się językiem rosyjskim.

Z otwartych źródeł informacji wynika, że władze Ukrainy zatrzymują, umieszczają w areszcie i skazują na kary pozbawienia wolności (od 12 do 20 lat) obywateli Ukrainy, w tym etnicznych Rosjan i osoby określające się jako rosyjskojęzyczne,

⁹² Ukrainska Pravda (Українська правда), Про МОВУ у вишах від Зе, 18.11.2019, 21:20, https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/5dd2ef1100fd7/page_2/

⁹³ YouControl, ВГО „ПГРРУ”, https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/36682754/

⁹⁴ UkrInform, Громадські організації: як ще один фронт гібридної війни Росії, 21.10.2019 16:31, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803059-gromadski-organizacii-ak-se-odin-front-gibridnoi-vijni-rosii.html>

⁹⁵ Ukrainian Institute (Український інститут), Російський прапор буде там, де є російська мова: Фонд „Русский мир”, Березень - липень 2022 <https://ui.org.ua/sectors/russkiy-mir-foundation/>

⁹⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), „Rosja ogłasza aneksję czterech regionów Ukrainy, 03.10.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-03/rosja-oglasza-aneksje-czterech-regionow-ukrainy>

⁹⁷ Lb.ua. (Лівий берег), СБУ затримала диверсанта, який працював на російську розвідку. 09.04.2014, 12:13, https://lb.ua/society/2014/04/09/262476_sbu_zaderzhala_diversanta.html

⁹⁸ SSU.ua., СБУ затримала російського диверсанта, який прибув з Близького Сходу готувати вибухи на Укрзалізниці (відео), 20.06.2022, 17:30, <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zatrymala-rosiiskoho-dyversanta-yakyy-ptybuu-z-blyzkooho-skhodu-hotuvaty-vybukhy-na-ukrzaliznytsi-video>

⁹⁹ UkrInform, На Донеччині затримали агента рф, який «зливав» координати цивільних об'єктів для ракетних ударів, 01.03.2023, 17:00, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3676847-na-doneccini-zatrymali-agenta-rf-akij-zlivav-koordinati-civilnih-obektiv-dla-raketnih-udariv.html>

k którzy współpracowali z rosyjskim państwem i z rosyjskimi służbami specjalnymi lub głosiły hasła prorosyjskie, w tym także w mediach społecznościowych. Osoby takie mogą być skazywane również zaocznie, jeśli wyjechały poza granice kraju, głównie do Rosji.^{[100][101]} Według doniesień organizacji pozarządowych, na Ukrainie rozpoczęto ponad 30 tys. procesów sądowych w sprawach dotyczących kolaboracji i naruszenia bezpieczeństwa państwowego. Sądy skazały jak do tej pory ok. 2 tys. osób. Kara wynosiła od 5 do 15 lat więzienia.^[102] Niekiedy kary dotyczyły osoby, które wykonywały jedynie swoje obowiązki służbowe na terenach okupowanych jako wolontariusze organizacji humanitarnych, pracownicy samorządowi, lekarze, nauczyciele czy listonosze. Procesy te dotyczyły najczęściej osób mieszkających na terenach deokupowanych, ale także osób nadal żyjących na terenach okupowanych i wtedy są skazywane zaocznie.^[103] Sądy ukraińskie niekiedy zwracały mało uwagi na motywację tych osób – czy wykonywały je chętnie czy też pod przymusem. Przez organizacje obrony praw człowieka, nie są oni traktowani jako więźniowie polityczni, dlatego w źródłach brak jest bardziej szczegółowych danych na ten temat.^[104]

W niektórych przypadkach, władze lokalne powracające na tereny wyzwolone spod okupacji, obierały sobie za cel mieszkańców, nawet po tym, jak przeszli oni „filtrację” i zostali oczyszczeni z podejrzeń o naruszenie przepisów antykolaboracyjnych. Wielu z nich nie mogło ponownie znaleźć pracy, ponieważ podczas okupacji nie wyjechali i kontynuowali swoje obowiązki. Władze centralne krytykują tego typu sytuacje, ale na szczeblu lokalnym zauważono takie zjawisko.^[105]

Szerokim echem odbiła się sprawa elektryka z Łymania, który został skazany na 3 lata więzienia za próbę przywrócenia elektryczności w mieście, pozbawionym prądu na skutek ostrzału w czasie kiedy znajdował się pod okupacją rosyjską.^[106] Niektóre źródła twierdzą, że na Ukrainie można zostać skazanym również za rozmowy telefoniczne z krewnymi w Rosji lub na terenach okupowanych lub za posty w mediach społecznościowych.^[107]

Co najmniej 180 wszczętych spraw dotyczyło duchownych Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego, w tym dochodzenie toczy się wobec 23 biskupów. Jak do tej pory skazano 38 osób. Najczęstszą przyczyną było

¹⁰⁰ Detector.media (Інтернет-видання „Детектор медіа” - watchdog українських ЗМІ), Що Російську пропагандистку родом із Закарпаття заочно засудили до 12 років в'язниці, 24.05.2023, 12:28, <https://detector.media/infospace/article/211661/2023-05-24-rosiysku-propagandystku-rodом-iz-zakarpattya-zaочно-zasudyly-do-12-rokiv-vyaznytsi/>

¹⁰¹ UkrInform, До 15 років ув'язнення засудили жителя Херсонщини, який працював на росіян, 19.05.2023, 02:46, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3711165-do-15-rokiv-uvaznenna-zasudili-zitela-hersonsini-akij-pracuvav-na-rosian.html>

¹⁰² Meduza, How both Russia and Ukraine jail thousands of civilians using nearly identical KGB-era entrapment methods, 28.04.2026, <https://meduza.io/en/brief/2026/04/28/war-prisoners>

¹⁰³ HRW (Human Rights Watch), Flawed Anti-Collaboration Legislation in Ukraine, 05.12.2024, <https://www.hrw.org/report/2024/12/05/all-she-did-was-help-people/flawed-anti-collaboration-legislation-ukraine>

¹⁰⁴ Meduza, How both Russia and Ukraine jail thousands of civilians using nearly identical KGB-era entrapment methods, 28.04.2026, <https://meduza.io/en/brief/2026/04/28/war-prisoners>

¹⁰⁵ HRW (Human Rights Watch), Flawed Anti-Collaboration Legislation in Ukraine, 05.12.2024, <https://www.hrw.org/report/2024/12/05/all-she-did-was-help-people/flawed-anti-collaboration-legislation-ukraine>

¹⁰⁶ Justice Info, Collaboration trials in Ukraine, 11.07.2024, <https://www.justiceinfo.net/en/134141-collaboration-trials-in-ukraine-what-do-court-verdicts-tell-us.html>

¹⁰⁷ Meduza, How both Russia and Ukraine jail thousands of civilians using nearly identical KGB-era entrapment methods, 28.04.2026, <https://meduza.io/en/brief/2026/04/28/war-prisoners>

usprawiedliwianie agresji wobec Ukrainy (45 spraw) oraz współpraca z wrogiem (33 spraw).^[108]

W stan oskarżenia stawiani są także obywatele Ukrainy walczący po stronie Rosji, zwłaszcza ci, którzy popełnili zbrodnie przeciwko ludzkości w trakcie prowadzenia działań wojennych. Dotyczy to zwłaszcza członków oddziałów Ługańskiej i Donieckiej Republiki Ludowej. Część z tych procesów toczy się zaocznie. Przykładowo na początku czerwca 2026 r. rozpoczęto proces 13 osób oskarżonych o porwania, tortury i morderstwa cywilów w trakcie okupacji miejscowości Izium w 2022 r.^[109]

POSTĘPOWANIA ODWOŁAWCZE

Według danych zebranych przez organizację Human Rights Watch, niemal w 100% spraw związanych z oskarżeniami o kolaborację, zapadały wyroki skazujące.^[110]

PRZYPADKI PSYCHICZNEJ I FIZYCZNEJ PRZEMOCY

NARODOWOŚCIOWE/ETNICZNE KONFLIKTY ZBROJNE

Analiza danych dostępnych danych, zebranych podczas konfliktu zbrojnego w Ukrainie wskazuje, że to właśnie ludność rosyjskojęzyczna najbardziej ucierpiała ze strony Rosji, w wyniku inwazji rozpoczętej w lutym 2022 r. Dostępne dane wskazują, że z ponad 15 tys. cywilnych ofiar śmiertelnych i 41 tys. rannych podczas konfliktu zbrojnego na Ukrainie,^[111] przytłaczająca większość zamieszkiwała tereny rosyjskojęzyczne: obwody **doniecki, chersoński, charkowski, zaporoski i dnipropietrowski**. Ofensywa rosyjska naraża ludność tą na utratę życia lub zdrowia, przymusowe wysiedlenia, zniszczenie domów i infrastruktury krytycznej. Za przemoc wobec tej ludności odpowiada przede wszystkim armia rosyjska, prowadząca działania zbrojne w tym regionie.^{[112][113]}

Więcej na ten temat: odpowiedź WIKP nt. sytuacji bezpieczeństwa na Ukrainie DPU-WIKP-424/247/2026 z dn. 28.04.2026 r.

¹⁰⁸ Ukrainska Pravda, Ukraine's Security Service has opened 180 cases against priests of Moscow-linked church since start of full-scale war, 11.09.2025, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2025/09/11/7530320/>

¹⁰⁹ UA News, Thirteen collaborators are to stand trial in the Kharkiv region, 01.06.2026, <https://ua.news/en/war-vs-rf/na-kharkivshchyni-suditimut-13-kolaborantiv>

¹¹⁰ HRW (Human Rights Watch), Flawed Anti-Collaboration Legislation in Ukraine, 05.12.2024, <https://www.hrw.org/report/2024/12/05/all-she-did-was-help-people/flawed-anti-collaboration-legislation-ukraine>

¹¹¹ Reliefweb, Four years since the full-scale invasion of Ukraine: Key facts and findings, February 2026, 17.02.2026, <https://reliefweb.int/report/ukraine/four-years-full-scale-invasion-ukraine-key-facts-and-findings-february-2026>

¹¹² The Perspective, , The Russian-Speaking Minority in Ukraine: The Reason for the Ukrainian War or Its Greater Victim? 8.04.2025, <https://www.theperspective.se/2025/04/08/article/the-russian-speaking-minority-in-ukraine-the-reason-for-the-ukrainian-war-or-its-greater-victim/>

¹¹³ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Ukraine Conflict Monitor. Filtry 01.01.2025 to 31.03.2026, <https://acleddata.com/monitor/ukraine-conflict-monitor>

POZOSTAŁE AKTY PRZEMOCY

Z badań przeprowadzanych w okresie od października 2022 roku do października 2023 roku przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii (KIIS) wynika, że najwyższy poziom dystansu społecznego w Ukrainie (w skali punktowej 1-7; gdzie 1 oznacza zgodę dopuszczenia blisko siebie jako członka rodziny; zaś 7 oznacza nie udzielanie zgody na wjazd do Ukrainy) dotyczy Rosjan-mieszkańców FR (6,38) i Białorusinów-mieszkańców Białorusi (5,30); w mniejszym stopniu Rosjan-mieszkańców Ukrainy (4,96) i Białorusinów-mieszkańców Ukrainy (4,4); w najmniejszym stopniu rosyjskojęzycznych Ukraińców (2,95)^[114]

Z badań przeprowadzanych w okresie 22 lutego-06 marca 2023 roku przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii (KIIS) wynika, że 36% Ukraińców ma (nieracjonalne i niczym nieuzasadnione) postawy „ksenofobiczne” w stosunku do etnicznych Rosjan („utożsamiając ich z grupą etniczną/narodowościową „państwa agresora”), choć większość etnicznych Rosjan, obywateli Ukrainy wykazuje postawy obywatelskie/proukraińskie (tak samo jak etniczni Ukraińcy bronią kraju). Tylko 29% badanych Ukraińców gotowa jest do dopuszczenia ich w swoje najbliższe otoczenie, zaś 35% Ukraińców zgadza się na ich zamieszkiwanie w Ukrainie. A 14% Ukraińców ma (nieracjonalne i niczym nieuzasadnione) postawy „ksenofobiczne” w stosunku do „rosyjskojęzycznych” obywateli Ukrainy. 43% Ukraińców gotowa jest do dopuszczenia ich w swoje najbliższe otoczenie, również 43% Ukraińców zgadza się na ich zamieszkiwanie w Ukrainie.^[115]

Brak informacji na ten temat systemowych aktów przemocy skierowanych przeciwko etnicznym Rosjanom i rosyjskojęzycznym obywatelom Ukrainy na terenie tego kraju, zarówno ze strony organów państwa jak i pozostałych mieszkańców Ukrainy.^{[116][117][118]}

REAKCJA ORGANÓW ŚCIGANIA NA PRZEMOC

Ze względu na brak informacji o przypadkach przemocy fizycznej wobec osób rosyjskojęzycznych na terenie Ukrainy, brak jest także danych na temat możliwości uzyskania przez nie ochrony ze strony organów ścigania w takich sprawach.

¹¹⁴ KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Міжетнічні упередження в Україні, жовтень 2023, 29.01.2024, <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1364&page=1>

¹¹⁵ KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Ставлення до біженців, внутрішньо-переміщених осіб, до російськомовних громадян та до деяких інших категорій населення України, 30.03.2023 <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1218&page=1>

¹¹⁶ US Department of State, 2023 Country Report on Human Rights Practices: Ukraine, 23.04.2024, <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/>

¹¹⁷ HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 – Ukraine, Annual report on the human rights situation in 2024, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/ukraine>

¹¹⁸ Freedom House, Freedom in the World 2024 – Ukraine. Annual report on political rights and civil liberties in 2023, 29.02.2024, <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2024>

ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE W TRAKTOWANIU PRZEDSTAWICIELI GRUPY

Etniczni Rosjanie i „rosyjskojęzyczni” mieszkańcy Ukrainy posiadający obywatelstwo Ukrainy zamieszkują, ale też przemieszczają się bez problemu we wszystkich regionach/obwodach Ukrainy, za wyjątkiem terenów, gdzie trwają działania wojenne i przebiega linia frontu.^{[119][120]}

Znaczący jest również fakt, że jak wynika z danych z grudnia 2024 r. prawie połowa wszystkich osób wewnętrznie przesiedlonych w Ukrainie pochodzi z obwodów charkowskiego i donieckiego, gdzie większość mieszkańców posługuje się językiem rosyjskim.^[121]

Więcej na temat wewnętrznych uchodźców w odpowiedzi WIKP:

DPU-WIKP-424/727/2025 z dn. 19.12.2025 r.

Ponadto Rosjanie i rosyjskojęzyczni mieszkańcy Ukrainy, którzy nie utożsamiają się z państwem ukraińskim, zwłaszcza mieszkający na terytoriach okupowanych, mają możliwość wyjazdu z Ukrainy i przyjęcia obywatelstwa rosyjskiego w ramach procedury uproszczonej. Od roku 2014, nie licząc paszportyzacji okupowanych regionów Ukrainy, obywatelstwo FR nadano przeszło 2 mln obywateli Ukrainy. Dodatkowo na anektowanym Krymie i w okupowanej wówczas części Donbasu paszportyzacja objęła w sumie ok. 90% ludności. Według danych brytyjskiego wywiadu z kwietnia 2025 r., paszportyzacją objęto na terenach okupowanych ok. 3,5 mln. obywateli Ukrainy.^[122]

PODSUMOWANIE

Status grupy: Według danych ostatniego oficjalnego spisu powszechnego ludności z 2001 r., osoby uważające się za Rosjan stanowiły ponad 17% społeczeństwa Ukrainy. Są to jednak odległe dane i nie uwzględniają przemian demograficznych i świadomościowych, do jakich doszło od tego czasu w następstwie wojny z Rosją.

Przypadki dyskryminacji: W Ukrainie, zgodnie z obowiązującym prawem, językiem urzędowym jest wyłącznie ukraiński. Jednak nie istnieje żaden zakaz posługiwania się rosyjskim w życiu codziennym.

Rosjanie nie są uważani za mniejszość narodową. Rozróżnia się Ukraińców posługujących się językiem rosyjskim lub obywateli Federacji Rosyjskiej.

¹¹⁹ DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>

¹²⁰ Ukrainian interest (Український інтерес), Не хочу заміж за того, хто спілкується суржиком. Про мову, красу та доречність, 17.01.2023, <https://uain.press/articles/1152559-1152559>

¹²¹ The Perspective, The Russian-Speaking Minority in Ukraine: The Reason for the Ukrainian War or Its Greater Victim? 8.04.2025, <https://www.theperspective.se/2025/04/08/article/the-russian-speaking-minority-in-ukraine-the-reason-for-the-ukrainian-war-or-its-greater-victim/>

¹²² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Materiał informacyjny OSW, 18.08.2025, materiały własne WIKP

Obywatele Ukrainy posługujący się językiem rosyjskim jako ojczystym, posiadają pełnię praw obywatelskich i nie odnotowuje się przypadków dyskryminacji tych osób w dostępie do edukacji, własności i zatrudnienia.

Niektóre osoby pochodzące z terenów tymczasowo okupowanych, nie posiadające ukraińskich dokumentów tożsamości, mogą mieć problem z poświadczeniem obywatelstwa, ze względu na brak dostępu do archiwów na tych terenach. W takich przypadkach, można przeprowadzić sądowe poświadczenie tożsamości.

Postępowania karne lub administracyjne: W Ukrainie używanie języka rosyjskiego nie jest penalizowane i nie są prowadzone postępowania karne ani administracyjne wobec osób rosyjskojęzycznych tylko ze względu na używanie tego języka lub na pochodzenie etniczne.

Jednakże na postępowania karne są narażone osoby, które podjęły współpracę z administracją rosyjską lub udzielają wsparcia wojsku rosyjskiemu w prowadzeniu działań wojennych.

Postępowania karne o współpracę dotyczyły także osób, które mieszkały na terytoriach okupowanych przez Rosję, a następnie wyzwolonych, a w czasie okupacji pracowały dla administracji rosyjskiej.

Akty przemocy: Mimo oficjalnych zapewnień ze strony Federacji Rosyjskiej, że celem wojny jest ochrona ukraińskich Rosjan przed prześladowaniami, ludność rosyjskojęzyczna, mieszkająca głównie na wschodzie Ukrainy, jest narażona na przemoc przede wszystkim ze strony wojska rosyjskiego, prowadzącego z Ukrainą wojnę na wyniszczenie. Większość ofiar cywilnych tego konfliktu mieszkała na rosyjskojęzycznych terenach Ukrainy i to właśnie ludność rosyjskojęzyczna najbardziej ucierpiała w wyniku działań wojennych, prowadzonych przez Federację Rosyjską. Oprócz utraty życia cywili, agresja rosyjska spowodowała masowe wysiedlenia, utratę majątku tej ludności oraz zniszczenia infrastruktury na tych terenach.

Poza strefą frontu, na Ukrainie nie odnotowano żadnych systemowych aktów przemocy wobec ludności rosyjskojęzycznej ze strony przedstawicieli władz ani innych grup społeczeństwa ukraińskiego.

Możliwość znalezienia ochrony w innym regionie kraju: Etniczni Rosjanie i rosyjskojęzyczni mieszkańcy Ukrainy posiadający obywatelstwo Ukrainy lub legalny pobyt w Ukrainie zamieszkują i przemieszczają się bez problemu we wszystkich regionach i obwodach Ukrainy, za wyjątkiem terenów, gdzie trwają działania wojenne i przebiega linia frontu.

Osoby pochodzące z terenów okupowanych oraz terenów przyfrontowych masowo przemieszczają się do innych regionów Ukrainy w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa oraz uzyskują tam w razie potrzeby status uchodźcy wewnętrznego oraz niezbędną pomoc.

Ponadto wiele osób, które nie utożsamiają się z państwem ukraińskim, wyjechało do Rosji i przyjęła rosyjskie obywatelstwo na uproszczonych zasadach.

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji poszczególnych grup narodowościowych lub etnicznych może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 13 pkt. 1 i 3 oraz art. 14 pkt. 1 i 3 Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA

1. 400miast.pl, Ile ludności rosyjskiej mieszka na Ukrainie? 21.08.2023, <https://www.400miast.pl/ile-ludnosci-rosyjskiej-mieszka-na-ukrainie/>
2. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Ukraine Conflict Monitor. Filtry 01.01.2025 to 31.03.2026, <https://acleddata.com/monitor/ukraine-conflict-monitor>
3. Belstat, Results of the 2019 Population Census of the Republic of Belarus (Volume 2), 19.11.2021, <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/48a/twytyvykdto5c4e7tzsfdc60ak8p7vyn6.pdf>
4. Bertelsmann Stiftung, BTI 2026 Country Report - Ukraine, 2026, https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2026_UKR.pdf
5. Biblioteka Sejmowa, Konstytucja Ukrainy, 1996, https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2023/03/Konstytucja_Ukrainy_2023.pdf
6. Britannica, Russian language. Origin, History, Dialects, & Facts, 18.04.2023, <https://www.britannica.com/topic/Russian-language>
7. CEIP, As Politics Returns to Ukraine, the Fight for Russian-Speakers' Votes Begins, 1.11.2023, <https://carnegieendowment.org/politika/90890>
8. CEIP, Возвращение политики. За кого будет голосовать русскоязычный Юго-Восток Украины, 24.10.2023, <https://carnegieendowment.org/politika/90835>
9. DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>
10. Detector Media, Закон „Про корінні народи”: про що він, чому спалахнув скандал і чи справді образили росіян, 16.07.2021, 09:28, <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/27786/2021-07-16-zakon-pro-korinni-narody-pro-shcho-vin-chomu-spalakhnuv-skandal-i-chy-spravdi-obrazyly-rosiyan/>
11. Detector.media (Інтернет-видання „Детектор медіа” - watchdog українських ЗМІ), Що Російську пропагандистку родом із Закарпаття заочно засудили до 12 років в'язниці, 24.05.2023, 12:28, <https://detector.media/infospace/article/211661/2023-05-24-rosiysku-propagandystku-rodом-iz-zakarpattya-zaочно-zasudyly-do-12-rokiv-vyaznytsi/>
12. Deutsche Welle, Why Ukrainian school students still speak Russian in Kyiv, 29.11.2025, <https://www.dw.com/en/ukraine-russian-language-education-pop-culture-kyiv/a-74931328>

13. Euromaidan Press, From 53% to 68%: Ukrainian becomes dominant language as war reshapes identity, 25.08.2025, <https://euromaidanpress.com/2025/08/25/putins-plot-to-save-russian-speakers-destroys-russian-language/>
14. Freedom House, Freedom in the World 2024 – Ukraine. Annual report on political rights and civil liberties in 2023, 29.02.2024, <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2024>
15. Frego C. The Russian-Speaking Minority in Ukraine and the Russian Invasion,[w]: De Europa vol 7 nr 2, 2024, 24.12.2024, <https://ojs.unito.it/index.php/deeuropa/issue/view/859>
16. GalInfo, Хто такі російськомовні громадяни і чи можуть у них бути окремі права, 18.06.2022, 11:46, https://galinfo.com.ua/articles/hto_taki_rosiyskomovni_gromadyany_i_chy_mozhut_u_nyh_buty_okremi_prava_386609.html
17. Gov.pl., Zasady latinizacji alfabetu rosyjskiego, <https://www.gov.pl/attachment/0ae4481c-782a-4536-a357-7b6cb45a8083>
18. Hromadske.ua, Как русскоязычные школы в Украине будут переходить на украинский, 11.02.2020, <https://hromadske.ua/ru/posts/letnij-yazykovej-lager-i-vneklassnoe-obuchenie-kak-russkoyazychnye-shkoly-v-ukraine-budut-perehodit-na-ukrainskij>
19. HRW (Human Rights Watch), Flawed Anti-Collaboration Legislation in Ukraine, 05.12.2024, <https://www.hrw.org/report/2024/12/05/all-she-did-was-help-people/flawed-anti-collaboration-legislation-ukraine>
20. HRW (Human Rights Watch), Ukraine: Russia Illegally Seizing Property in Occupied Areas, 26.05.2026, <https://www.hrw.org/news/2026/05/26/ukraine-russia-illegally-seizing-property-in-occupied-areas>
21. Human Rights Watch, World Report 2025 – Ukraine, Annual report on the human rights situation in 2024, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/ukraine>
22. IES, Spór o status Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Moskiewskiego w Ukrainie (cz. 3), <https://ies.lublin.pl/komentarze/spor-o-status-ukrainskiej-cerkwi-prawoslawnej-patriarchatu-moskiewskiego-w-ukrainie-cz-3/>
23. IPES NAS of Ukraine, Забезпечення реалізації прав етноконфесійних меншин як актуальне завдання державної політики України у сфері релігії, https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/lutsenko_zabezpechennia.pdf
24. Izbornik.ru., Первый и второй государственные: почему в Беларуси по-русски говорят чаще, чем по-белорусски, 21.11.2022, https://www.izbornik.ru/special_project/pochemu_v_belorussii_po-russki_govorjat_chashhe?ysclid=li1hs9e7m758425159

25. Justice Info, Collaboration trials in Ukraine, 11.07.2024,
<https://www.justiceinfo.net/en/134141-collaboration-trials-in-ukraine-what-do-court-verdicts-tell-us.html>
26. KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Чи зазнають російськомовні громадяни України утисків та переслідувань через російську мову: результати телефонного опитування, проведеного 26 травня-5 червня 2023 року, 13.6.2023,
<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1245&page=1&t=10>
27. KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Міжетнічні упередження в Україні, жовтень 2023, 29.01.2024,
<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1364&page=1>
28. KIIS (Kyiv International Institute of Sociology; KMIC, Київський міжнародний інститут соціології), Ставлення до біженців, внутрішньо-переміщених осіб, до російськомовних громадян та до деяких інших категорій населення України, 30.03.2023
<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1218&page=1>
29. Kiyev Independent, Ukraine's parliament strips Russian from 'protected minority language' list, 03.12.2025, <https://kyivindependent.com/russia-no-longer-protected-minority-language-in-ukraine/>
30. Konsulat Ukrainy w RP. Notatka ze spotkania dn. 10.12.2025 r.
31. Korrespondent.net, Ї: У паспорти українців може повернутися графа про національність, 21.12.2012,
<https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1442010-u-pasporti-ukrayinciv-mozhe-povernutisya-grafa-pro-nacionalnist>
32. Kosienkowski M, Polityka etniczna Mołdawii, brak daty publikacji,
<https://repozytorium.kul.pl/bitstreams/45edb876-4ac5-42fe-8ab4-55962e8c3bc4/download>
33. Kyivpost.com, What Ukraine's New Law on Religious Organizations Means, 21.08.2024, <https://www.kyivpost.com/post/37740>
34. Lb.ua. (Лівий берег), СБУ затримала диверсанта, який працював на російську розвідку. 09.04.2014, 12:13,
https://lb.ua/society/2014/04/09/262476_sbu_zaderzhala_diversanta.html
35. Medianarodowe.com, Ukraina: Przyjęto ustawę o mniejszościach narodowych, 14.12.2022, <https://medianarodowe.com/2022/12/14/ukraina-przyjeto-ustawe-o-mniejszosciach-narodowych/>
36. Meduza, How both Russia and Ukraine jail thousands of civilians using nearly identical KGB-era entrapment methods, 28.04.2026,
<https://meduza.io/en/brief/2026/04/28/war-prisoners>

37. Minorityrights.org, Russians and Russian-speakers in Ukraine, 09.2018, <https://minorityrights.org/communities/russians-and-russian-speakers-2/>
38. Muzeum Historii Polski, Historia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, Rozmowa z prof. Andrzejem Nowakiem, historykiem UJ i PAN, członkiem Rady Muzeum Historii Polski (fragmenty), 18.02.2022, <https://muzhp.pl/wiedza-online/historia-konfliktu-rosyjsko-ukrainskiego>
39. New Ukrainian school (Нова Українська школа), Де в школах України досі вчать російську мову та літературу, 22.11.2022, <https://nus.org.ua/news/de-u-shkolah-ukrayiny-dosi-vchat-rosijsku-movu-ta-literaturu/>
40. Onet.pl, Metropolita Kijowa oskarża prawosławie związane z Moskwą o brak woli dialogu, 2.07.2023, <https://www.onet.pl/informacje/kai/metropolita-kijowa-oskarza-prawoslawie-zwiazane-z-moskwa-o-brak-woli-dialogu/85k9qd2,30bc1058>
41. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Materiał informacyjny OSW, 18.08.2025, materiały własne WIKP
42. OSW, Putin: Ukraińcy to Rosjanie, Ukraina to „anty-Rosja”, 13.07.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-07-13/putin-ukraincy-to-rosjanie-ukraina-to-anty-rosja>
43. OSW, Rosja ogłasza aneksję czterech regionów Ukrainy, 03.10.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-03/rosja-oglasza-aneksje-czterech-regionow-ukrainy>
44. OSW, Ukraina: decydujący cios w Patriarchat Moskiewski?, 19.04.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-04-19/ukraina-decydujacy-cios-w-patriarchat-moskiewski>
45. OSW, Ukraina: od dekomunizacji do derusyfikacji, 17.06.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-06-17/ukraina-od-dekomunizacji-do-derusyfikacji>
46. Ośrodek Studiów Wschodnich, Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych, 13.12.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>
47. Ośrodek Studiów Wschodnich, Zmiany bez zmian. Ukraina nowelizuje ustawę o mniejszościach narodowych, 2.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-02/zmiany-bez-zmian-ukraina-nowelizuje-ustawe-o-mniejszosciach>
48. PAP, Polska Agencja Prasowa, Jak wyglądały losy Krymu? Historia, aneksja i prawo do półwyspu, 25.04.2026, <https://www.pap.pl/aktualnosci/jak-wygladaly-losy-krymu-historia-aneksja-i-prawo-do-polwyspu>

49. PISM, Wpływ agresji rosyjskiej na sytuację religijną na Ukrainie, 04.08.2023, <https://www.pism.pl/publikacje/wplyw-agresji-rosyjskiej-na-sytuacje-religijna-na-ukrainie>
50. Plohky S., Wrota Europy. Zrozumieć Ukrainę, 2022
51. Pravda.com, There is no Russian minority in Ukraine, so its "rights" don't come up in EU negotiations – senior Ukrainian official, 9.11.2023, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/11/9/7427969/>
52. Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), В Україні російськомовні люди масово перейшли на українську мову – міжнародне дослідження, 21.01.2024, 20:15, <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-viyna-rosiya/32785688.html>
53. Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), „Немає поняття «російськомовні». Всі ми – громадяни України” – мовний омбудсмен, 22.11.2023, 12:06, <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-zachist-movy-kremin-upovnovazheniy/32695112.html>
54. Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Росіяни в ЗСУ: „паляниця”, „майдан” в РФ, „неонацисти” та Путін. Інтерв'ю, 20.12.2022, 08:42, <https://www.radiosvoboda.org/a/rdk-rosiyany-u-zsu/32183472.html>
55. Radiosvoboda.org, «Заручники червоних книжок». Які проблеми мають люди, що живуть в Україні з російськими паспортами, 23.05.2024, <https://www.radiosvoboda.org/a/ne-mozhut-otrymaty-ukrayinske-hromadyanstvo/32959075.html>
56. Razumkov Centre, Держава і Церква в Україні-2019: підсумки року і перспективи розвитку відносин, https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf
57. Razumkov Centre, Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024р.), 24.07.2024, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendantsii-zmin-cherven-2024r>
58. Rbc.ua, Соціологи показали, як зменшилася частка громадян України, що вважають себе росіянами, 24.07.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/sotsiologi-pokazali-ka-zmenshilasya-chastka-1721822079.html>
59. Reliefweb, Four years since the full-scale invasion of Ukraine: Key facts and findings, February 2026, 17.02.2026,

<https://reliefweb.int/report/ukraine/four-years-full-scale-invasion-ukraine-key-facts-and-findings-february-2026>

60. Skalski M., Źródła separatyzmu w ukraińskim Donbasie, w: Przegląd Geopolityczny 22, 2017, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2017/11/XXII-08-Skalski-Donbas.pdf>
61. Sociological Group "Rating" (Rating Group; Соціологічна група „Рейтинг”, Група „Рейтинг”), Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни (27 квітня 2022), 03.05.2022, https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyaty_obschenacionalnyy_opros_ideologicheskie_markery_voyny_27_aprelya_2022.html
62. SSU.ua., СБУ затримала російського диверсанта, який прибув з Близького Сходу готувати вибухи на Укрзалізниці (відео), 20.06.2022, 17:30, <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zatrymala-rosiiskoho-dyversanta-yakyy-prybuv-z-blyzko-ho-skhodu-hotuvaty-vybukhy-na-ukrzaliznytsi-video>
63. Studium Europy Wschodniej Uniwersytet Warszawski, Zn.ua: Ukraina liczy obecnie około 34 milionów mieszkańców, 28.12.2024, <https://studium.uw.edu.pl/zn-ua-ukraina-liczy-obecnie-okolo-34-milionow-mieszkanow/>
64. Suspilne, „Паспорт і акцент – єдине, що пов’язує мене з РФ”. Історії росіян, які не можуть легалізуватися в Україні, 08.08.2022, 17:24, <https://suspilne.media/268331-pasport-i-akcent-edine-so-povazue-mene-z-rf-ak-rosiani-aki-vouut-na-boci-ukraini-ne-mozut-tut-legalizuvatisa/>
65. Szabaciuk.A, Polityka Federacji Rosyjskiej wobec mniejszości rosyjskojęzycznej na Łotwie,[w]: Studia Europejskie 4/2015, https://journalse.com/pliki/pw/4-2015_szabaciuk.pdf
66. Szkoła ucząca się, Artykuły do zajęć o tematyce ukraińskiej: „Jeden kraj, wiele języków. O wielojęzyczności i wieloetniczności”, <https://sus.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2022/12/Artykuly-do-zajec-o-tematyce-ukrainskiej.docx.pdf>
67. The Perspective, , The Russian-Speaking Minority in Ukraine: The Reason for the Ukrainian War or Its Greater Victim? 8.04.2025, <https://www.theperspective.se/2025/04/08/article/the-russian-speaking-minority-in-ukraine-the-reason-for-the-ukrainian-war-or-its-greater-victim/>
68. The World Factbook Archive, Ukraine-Europe, People and Society, 04.06.2025 <https://worldfactbookarchive.org/archive/2025/UA>
69. UA News, Thirteen collaborators are to stand trial in the Kharkiv region, 01.06.2026, <https://ua.news/en/war-vs-rf/na-kharkivshchini-suditimut-13-kolaborantiv>
70. Ukrainian Institute (Український інститут), Російський прапор буде там, де є російська мова: Фонд „Русский мир”, Березень - липень 2022 <https://ui.org.ua/sectors/ruskiy-mir-foundation/>

71. Ukrainian interest (Український інтерес), Не хочу заміж за того, хто спілкується суржиком. Про мову, красу та доречність, 17.01.2023, <https://uain.press/articles/1152559-1152559>
72. Ukrainska Pravda (Українська правда), Про МОВУ у вишах від Зе, 18.11.2019, 21:20, https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/5dd2ef1100fd7/page_2/
73. Ukrainska Pravda, Ukraine's Security Service has opened 180 cases against priests of Moscow-linked church since start of full-scale war, 11.09.2025, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2025/09/11/7530320/>
74. UkrInform, Громадські організації: як ще один фронт гібридної війни Росії, 21.10.2019 16:31, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803059-gromadski-organizacii-ak-se-odin-front-gibridnoi-vijni-rosii.html>
75. UkrInform, До 15 років ув'язнення засудили жителя Херсонщини, який працював на росіян, 19.05.2023, 02:46, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3711165-do-15-rokiv-uvaznenna-zasudili-zitela-hersonsini-akij-pracuvav-na-rosian.html>
76. UkrInform, На Донеччині затримали агента рф, який «зливав» координати цивільних об'єктів для ракетних ударів, 01.03.2023, 17:00, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3676847-na-doneccini-zatrimali-agenta-rf-akij-zlivav-koordinati-civilnih-obektiv-dla-raketnih-udariv.html>
77. UkrInform, Суржик і чистота, або Чому це „відвратительно, 21.02.2022, 14:04, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3408444-surzik-i-cistota-abo-comu-ce-vidvratitelno.html>
78. UN News Ukraine: Population drops by 10 million since Russia invaded in 2014, UNFPA reports, 22.10.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1155976>
79. Unian, Російська мова в Україні: освітній омбудсмен пояснив, чи можуть діти вчити у школі мову окупантів, 09.07.2022, 18:26, <https://www.unian.ua/society/rosiyska-mova-v-ukrajini-osvitniy-ombudsmen-poyasniv-chi-mozhut-diti-vchiti-u-shkoli-movu-okupantiv-novini-ukrajini-11896833.html>
80. US Department of State, 2023 Country Report on Human Rights Practices: Ukraine, 23.04.2024, <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/>
81. US Department of State, 2023 Country Report on Human Rights Practices: Ukraine, 23.04.2024, <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/>
82. Verkhovna Rada Ukrayiny. Legislation of Ukraine, Виборчий кодекс України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20/Text>

83. Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Закон України „Про корінні народи України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20/Text>
84. Verkhovna Rada Ukrainy. Legislation of Ukraine, Закон України Про забезпечення функціонування української мови як державної, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19?find=1&text=мовні+версії/Text>
85. Wikimedia Commons, File:UkraineNativeLanguagesCensus2001detailed-en.png, 09.03.2014, Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported license, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:UkraineNativeLanguagesCensus2001detailed-en.png>
86. Worldhistory.org, 11th century CE Kievan Rus Territories, 19.12.2017, <https://www.worldhistory.org/image/7773/11th-century-ce-kievan-rus-territories/>
87. Yahoo News, Many Russian speakers in Ukraine have switched language – but changing perceptions may be much harder, 12.06.2025, <https://uk.news.yahoo.com/many-russian-speakers-ukraine-switched-162738663.html>
88. YouControl, ВГО „ПГРРУ”, https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/36682754/
89. Zakon.rada.gov.ua, ЗАКОН УКРАЇНИ Про національні меншини (спільноти) України, 13.12.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20/Text>